

Barbara Sypko

ORCID: 0009-0005-9913-1979
Archiwum Państwowe w Opolu

Statuty szpitala św. Wojciecha w Opolu – fundamentem działalności placówki

**Statutes of St. Adalbert Hospital in Opole as
the Foundation of the Institution's Activities**

Abstrakt

Funkcjonowanie każdej instytucji, niezależnie od charakteru jej działalności jest oparte na podstawach prawnych. Z jednej strony jest to prawo ogólnie obowiązujące, wydane przez organy nadrzędne, z drugiej zaś wewnętrzne przepisy, regulujące funkcjonowanie konkretnej placówki, zazwyczaj wydane są w formie statutu i regulaminu. Takie statuty zostały opracowane przez zarząd Kuratorium szpitala św. Wojciecha w Opolu, najdłużej funkcjonującej placówki zdrowotnej na terenie miasta, działającej ponad 100 lat pod kuratelą Kościoła katolickiego. Zredagowane statuty są interesujące ze względu na fakt, że stanowią w zasadzie jedyne zachowane w zasobie opolskiego archiwum przepisy dotyczące podstawowych zasad przyjmowania i leczenia pacjentów do Szpitala św. Wojciecha w Opolu. Prezentowane statuty są broszurą wydaną przez drukarnię Raabe z Opolu. Oryginał dokumentu powstał najpewniej w formie rękopisu. Nie zachował się on jednak wśród archiwaliów przechowywanych w Archiwum Państwowym w Opolu.

Słowa kluczowe: Opole, opieka zdrowotna, szpital, personel medyczny, statut szpitala, szpital św. Wojciecha (Opole).

Abstract

The functioning of any institution, regardless of its scope of activity, is rooted in legal foundations. These include both general laws issued by higher authorities and internal regulations that govern the specific operations of the institution. Such internal regulations are often formalized through statutes and guidelines. The statutes of St. Adalbert's Hospital in Opole were drafted by its Board of Trustees and are particularly significant. They pertain to the city's oldest healthcare facility, which operated under the curatorship of the Catholic parish during the 19th and mid-20th centuries. These statutes are noteworthy as they are among the few preserved documents detailing the principles of patient admission and treatment at the hospital. The statutes, published as a booklet by the Raabe printing house in Opole, are believed to have originally been created as a manuscript. Unfortunately, the original manuscript has not survived among the archival materials stored in the State Archives in Opole.

Keywords: Opole, healthcare, hospital, medical personnel, hospital statutes, St. Adalbert Hospital (Opole)

Szpitaly funkcjonujące pod auspicjami Kościoła katolickiego, podobnie jak państwowe lecznice, posiadały własne statuty i regulaminy, które określały prawa i obowiązki personelu oraz pacjentów. Jedną z takich placówek funkcjonujących na terenie Opola był szpital św. Wojciecha, którego działalność od momentu założenia do czasu przejścia przez jednostkę samorządową w 1949 roku znalazła się w sferze zainteresowań autorki niniejszego artykułu.

Nie sposób opisać działalności placówki bez analizy podstaw regulujących pracę danej instytucji. Jednym z takich wewnętrznych aktów prawnych, na których oparte były zasady funkcjonowania lecznicy, są zachowane w zasobie Archiwum Państwowego w Opolu statuty przyjmowania chorych do szpitala św. Wojciecha. Obok instrukcji dla lekarza naczelnego statuty są jedynym wewnętrznym aktem prawnym dotyczącym funkcjonowania tej placówki. Co prawda nie zostały one odkryte podczas badań naukowych autorki artykułu, jednak ich treści nie prezentowano we wcześniejszych publikacjach poświęconych dziejom szpitala św. Wojciecha w Opolu. Zaslugują one na uwagę ze względu na fakt, że niemalże całość dokumentacji wytworzonej podczas funkcjonowania fundacji, w ramach której działał szpital, została zniszczona podczas

bombardowania Opola przez wojska alianckie 18 grudnia 1944 roku¹. Ze spisu archiwów istniejących na terenie Opola przed wybuchem II wojny światowej sporządzonego w 1935 roku przez archiwistę miejskiego Alfreda Steinerta wynika, że wśród materiałów wytworzonych podczas funkcjonowania szpitala św. Wojciecha znajdowały się między innymi: dokument fundacyjny, akta administracyjne oraz kronika zakładu². Steinert nie wymienił w nim statutu. Możliwe, iż znajdował się wśród akt administracyjnych.

Opis formalny i treść dokumentu

Statuty szpitala św. Wojciecha w Opolu zostały wydane 1 stycznia 1857 roku i występują w formie druku. Najprawdopodobniej dokument jest kopią i można przypuszczać, że oryginał sporządzono w formie rękopisu. Przedruk omawianego dokumentu został wydany przez drukarnię Raabe prowadzącą swoją działalność do 1945 roku na terenie Opola. Dokument wchodzi w skład zespołu nr 22 Akta miasta Opola, którego materiały archiwalne przejęło w 1951 roku ówczesne Powiatowe Archiwum Państwowe w Opolu wraz z całym archiwum miejskim z Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Opolu³. Treść zaprezentowano poniżej.

*Statuty
dotyczące przyjęcia chorych
do Szpitala św. Wojciecha w Opolu.*

§ 1.

Chorzy obu płci bez względu na wyznanie zostaną przyjęci nieodpłatnie, jeżeli będą wolne łóżka, w przeciwnym razie tylko za opłatą.

§ 2.

Koszty pielęgnacyjne wraz z lekarstwami zostają ustalone na kwotę sześciu srebrników za jeden dzień.

-
- 1 Alfred Konieczny, *Śląsk a wojna powietrzna lat 1940–1944* (Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1988), 201–202.
 - 2 Archiwum Państwowe w Opolu (dalej: APO), Akta miasta Opola (dalej: AMO), 45/22/458, 4.
 - 3 APO, Księga nabytków i ubytków Archiwum Państwowego w Opolu z lat 1951–1994, poz. 2, nlb.

§ 3.

Państwo, którzy płacą za swą służbę rocznie jednego talara w kwartalnych ratach z wyprzedzeniem, mogą tą służbę umieścić w szpitalu, i takie składki są przyjmowane przez siostrę przełożoną.

§ 4.

Epileptycy, upośledzeni umysłowo i chorzy na syfilis przyjmowani są tylko w wyjątkowych przypadkach, za zgodą kuratorium. Nie przyjmuje się natomiast ciężarnych.

§ 5.

Nie wyraża się zgody na przyznanie wolnego łóżka nieuleczalnie chorym – mogą oni zostać zakwaterowani tylko odpłatnie.

§ 6.

Pacjenci z chorobami zakaźnymi zostaną przyjęci wyłącznie wtedy, kiedy przeznaczone dla nich pomieszczenia będą wolne.

§ 7.

Chorzy, którzy nie otrzymają wolnego łóżka oraz nie uiszcili wcześniej składki rocznej, zostaną przyjęci, jeżeli uiszczą z góry koszty pielęgnacyjne za 14 dni. Jeżeli zostaną wypisani ze szpitala wcześniej, to pozostała kwota zostanie im zwróconą.

§ 8.

O przyjęciu do szpitala decyduje siostra przełożona.

§ 9.

Osoby przyjęte do szpitala, które przyniosły ze sobą ubrania i bieliznę, mogą z nich korzystać za zgodą siostry przełożonej. Rzeczy osoby, którą objęto opieką bezpłatnie, należą po jej śmierci do zakładu i krewni zmarłej osoby nie mają do nich żadnych praw.

§ 10.

Koszty związane z pochówkiem ponoszą krewni zmarłej osoby, a nie zakład.

§ 11.

Chorzy i rekonwalescenci, a także osoby ich odwiedzające, powinni stosować się do zaleceń lekarza oraz siostry przełożonej.

§ 12.

Rekonwalescenci nie mogą opuszczać zakładu bez zgody lekarza lub siostry przełożonej. Opuszczenie zakładu bez zgody grozi wypisaniem.

§ 13.

Osoby nieposłuszne i krnąbrne zostaną natychmiast zwolnione.

§ 14.

Krewni mogą odwiedzać chorych w niedzielę, wtorek i czwartek w godzinach od 13:00 do 15:00, i w poniedziałek i piątek w godzinach od 9:00 do 11:00. Chcąc odwiedzić chorego poza tymi godzinami, trzeba uzyskać specjalne pozwolenie siostry przełożonej.

§ 15.

Odwiedzającym nie wolno przynosić chorym potajemnie żywności.

§ 16.

W salach chorych obowiązuje zakaz palenia tytoniu.

*Opole, dnia 1 stycznia 1857 r.
Kuratorium Szpitala św. Wojciecha⁴.*

Stan badań

Analiza prac poświęconych dziejom szpitala św. Wojciecha w Opolu wskazuje na to, że omawiany statut nie był obiektem zainteresowań badaczy. Co prawda zarówno w pracach wydanych przed II wojną światową, jak i publikacjach powojennych wspomina się o tym, że taki dokument został opracowany, jednak nie podano szczegółowo jego treści.

Wśród dotychczas opublikowanych prac poświęconych działalności szpitala św. Wojciecha w Opolu na szczególną uwagę zasługują publikacja autorstwa Salesiusa Elsnera pt. *Die Genossenschaft der Krankenschwester des hl. Franziskus von St. Mauritz*⁵ i traktująca o przedwojennych dziejach szpitala św. Wojciecha praca Emanuela Talara *Geschichte*

4 APO, AMO, 45/22/2811, 17–18.

5 Salesius Elsner, *Die Genossenschaft der Krankenschwester des hl. Franziskus von St. Mauritz. Eine Geschichter dienender Liebe* (Münster: Krankenschwester St. Mauritz, 1948).

*der St. Adalberthospital zu Oppeln*⁶. Regres w badaniach nad dziejami Opoli i funkcjonujących w mieście ważniejszych placówek nastąpił w okresie Polski Ludowej. Wówczas zainteresowania historyków skupiały się głównie wokół dziejów ruchu robotniczego i życia mniejszości polskiej na terenie Górnego Śląska. Działalnością szpitala św. Wojciecha w Opolu zaczęto się ponownie interesować po 1990 roku. Wówczas powstały artykuły autorstwa prof. Włodzimierza Kaczorowskiego poświęcone sylwetce inicjatora powstania szpitala: „Karl Aloys Gerth założyciel Szpitala św. Wojciecha w Opolu”⁷, „Wczoraj rządził tu kanonik, dzisiaj rektor. Początki szpitala w klasztorze «na Górcę»”⁸ oraz tego samego autora „Zespół klasztorny o.o. dominikanów – rozbudowa kompleksu szpitalnego św. Wojciecha w Opolu w drugiej połowie XIX w.”⁹. Dzieje szpitala św. Wojciecha zostały opisane również w pracach autorstwa Doroty Kurpiers w celu ukazania działalności siostr franciszkanek szpitalnych. Do tych opracowań należy zaliczyć między innymi publikacje: „Szpital Fundacyjny im. św. Wojciecha w Opolu w latach 1851–1956”¹⁰ oraz „Z historii opieki nad człowiekiem starym. Zakład św. Aleksego w Opolu (XIX-XX w.)”¹¹, w których również znajdują się informacje o istnieniu omawianego dokumentu.

Tło historyczne powstania dokumentu

Pierwsze szpitale prowadzone były przez zakony, które zostały założone w celu opieki nad chorymi. W wiekach XI i XII kult ubóstwa doprowadził do modyfikacji charakteru lecznic. Ze względu na migracje ludności spowodowane klęskami żywiołowymi, przemianami gospodarczymi

-
- 6 Emanuel Talar, *Geschichte des St. Adalbert-Hospital zu Oppeln* (Oppeln: Oppelner Nachrichten, 1919).
 - 7 Włodzimierz Kaczorowski, „Karl Aloys Gerth założyciel Szpitala św. Wojciecha w Opolu”, *Śląsk Opolski* 40 (2000), 16–32.
 - 8 Włodzimierz Kaczorowski, „Wczoraj rządził tu kanonik, dzisiaj rektor. Początki szpitala w klasztorze «na Górcę»”, *Indeks. Pismo Uniwersytetu Opolskiego* 1–2 (2019): 86–92.
 - 9 Włodzimierz Kaczorowski, „Zespół klasztorny oo. dominikanów – rozbudowa kompleksu szpitalnego św. Wojciecha w Opolu w drugiej połowie XIX w.”, *Śląsk Opolski* 2 (2001): 23–34.
 - 10 Dorota Kurpiers, *Szpital Fundacyjny im. św. Wojciecha w Opolu w latach 1851–1956, w Opolskie drogi świętego Wojciecha*, red. Anna Pobóg-Lenartowicz (Opole: Uniwersytet Historii Uniwersytetu Opolskiego, 1997).
 - 11 Dorota Kurpiers-Schreiber, „Z historii opieki nad człowiekiem starym. Zakład św. Aleksego w Opolu (XIX-XX w.)”, *Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne* 38/1 (2005): 198–215.

czy też ruchem pielgrzymkowym zaczęto tworzyć fundacje opiekuńcze, zwane po łacinie *domus hospitalis*. Ich przeznaczeniem było udzielanie schronienia wędrowcom, chorym, starcom, kalekom czy sierotom. Cechą charakterystyczną placówek leczniczych średniowiecza była również troska o życie duchowe podopiecznych. Szpitale prowadziły działalność katechetyczną i pilnowały przestrzegania przez „pacjentów” praktyk religijnych.

Średniowieczne szpitale i te funkcjonujące w późniejszym okresie bardzo różniły się od tych, które działały w XIX wieku, pod wieloma względami – przede wszystkim przeznaczeniem, wyposażeniem i metodami leczenia. Praktycznie do połowy XVIII „pacjentów” wcale nie leczono. Zdarzało się co prawda, że w bogatszych miastach szpitale odgrywały również lub wyłącznie rolę lecznicy, istniały np. szpitale dla trędowatych. W małych miejscowościach natomiast spełniały one w większości funkcję ośrodków o charakterze socjalnym, zwłaszcza dla starców i kalek, w których zagwarantowany mieli dach nad głową, utrzymanie i odzież. W „przytułkach” personel medyczny był zbędny, ponieważ jego lokatorzy potrafili sami o siebie zadbać. Ponadto przytułki były zbyt ubogie, żeby utrzymywać służbę¹². Wiele szpitali nie miało spisanych regulaminów, w których określono by obowiązki personelu i mieszkańców. Dużo uwagi poświęcano praktykom religijnym. Przykładowo podopieczni szpitala św. Aleksego w Opolu byli zobowiązani do codziennego odmawiania różańca. Miało to związek z tym, że w tym czasie szpitale zakładano z pobudek religijnych, a dobroczynność średniowieczna wręcz nakazywała dbałość nie tylko o zaspokojenie potrzeb materialnych, ale również duchowych¹³. Jak słusznie zauważył ks. Kazimierz Dola w publikacji poświęconej funkcjonowaniu średniowiecznych szpitali, „około połowy XV wieku odnosi się wrażenie, że szpital to przede wszystkim kaplica – oratorium, tak liczne były fundacje dotyczące nie szpitala i chorych bezpośrednio, ale kaplicy, ołtarza, nowych stypendiów mszalnych”.

Kolejną różnicę między działalnością szpitali do XVIII wieku stanowiły ramy prawno-organizacyjne. W przypadku szpitali w najdawniejszych czasach były to akty fundacyjne – przywileje wydawane przez fundatorów i założycieli. Akty te zatwierdzał zawsze Kościół; ustalano w nich bezpośrednią władzę, poddając szpital kierownictwu zakonów, proboszczów lub rad miejskich. Często określano w nich liczbę podopiecznych, czasami ich obowiązki, a także fundusze szpitali, nadając

12 Kazimierz Dola, „Szpitale średniowieczne Śląska”, *Rocznik Teologiczny Śląska Opolskiego* 2 (1970): 177–178.

13 Kurpiers-Schreiber, „Z historii opieki nad człowiekiem starym”: 203.

im zwykle dobra ruchome i nieruchome wraz z poddanymi. Fundator zwykle określał w akcie, komu szpital miał służyć lub kogo oprócz ubogich podopiecznych był zobowiązany przyjmować¹⁴.

Od XVIII wieku funkcja szpitali zaczęła się zmieniać – z placówek opieki społecznej stawały się placówkami leczącymi.

Szpitalnictwo europejskie – zgodnie z opisami XIX-wiecznymi, patrząc z dzisiejszej perspektywy, nie stanowiło jednostki organizacyjnej, w sposób spójny i kompleksowy ogarniającej szeroki zakres tematyki wiążącej się bezpośrednio i pośrednio z leczeniem. Nie istniały obiekty szpitalne budowane z myślą i pod kątem potrzeb chorych. Szpitale i działalność zależały od „miłosierdzia” osób prywatnych, a władze państwowe niejednokrotnie nie ingerowały w ich funkcjonowanie¹⁵. Stan istniejących szpitali, usytuowanych w przypadkowych budynkach, adaptowanych na lecznice, tj. byłych klasztorów, zaniedbanych fortyfikacji, starych zamków, budynków pofabrycznych, nie był przystosowany do przyjmowania pacjentów. Szpitale zwykle tworzone w czasie wojny, pośród szerzącej się zarazy i wszechobecnej nędzy. Chorzy przebywali w budynkach bez odpowiedniego wyposażenia, często po kilku na jednym łóżku leżeli konający, a nawet zmarli, bez względu na wiek, płeć czy rodzaj choroby¹⁶.

Zmiana funkcji szpitali z placówek opieki społecznej na lecznice nastąpiła praktycznie w XIX wieku. Oprócz lecznic pozostających pod opieką miasta zakładano również szpitale prowadzone przez zakony żeńskie. Miało to związek ze zmianami społeczno-gospodarczymi, napływem ludności do miast oraz epidemiami, które nawiedzały Europę, w tym również Śląsk w XIX wieku.

Najbardziej charakterystycznym zjawiskiem drugiej połowy XIX wieku w zakresie działalności charytatywnej Kościoła była opieka lecznicza nowych zgromadzeń zakonnych, do zakładania których przyczyniły się ożywienie duszpasterstwa i życia religijnego szczególnie na Górnym Śląsku oraz motywy społeczne: wspomniany wcześniej gwałtowny rozwój górnośląskiego okręgu przemysłowego, co spowodowało przemieszczenia ludnościowe, klęski żywiołowe, lata nieurodzaju i głodu, epidemie.

14 Zofia Podgórska-Klawe, „Od hospicjum do współczesnego szpitala. Rozwój problematyki w Polsce do końca XVII wieku”, *Kwartalnik Historyczny* 74/2 (1983).

15 Irmina Utrata, „Szpitale XIX-wiecznej Europy w Polskiej Bibliografii Lekarskiej dziewiętnastego wieku (1801–1900) Stanisława Konopki”, w *Szpitalnictwo na Górnym Śląsku. Szpitale polskie w XIX i XX wieku ze szczególnym uwzględnieniem regionu Śląska*, red. Anna Marek, Bożena Urbanek (Katowice: Uniwersytet Medyczny w Katowicach, 2016), 14.

16 *Ibidem*, 15.

Można zatem powiedzieć, że to dzięki zgromadzeniom zakonnym szpitale i instytucje opiekuńcze mogły świadczyć fachową i pełną oddania pracę na rzecz chorych i ubogich, a to za sprawą siostr zakonnych, co szczególnie było widoczne podczas epidemii nawiedzających Górny Śląsk w XIX wieku¹⁷.

Wśród zgromadzeń żeńskich, których członkinie w szczególny sposób wyróżniły się w opiece nad ludnością Śląska w czasie zarazy, było Zgromadzenie Sióstr Pielęgniarek Trzeciej Reguły św. Franciszka, potocznie nazywane franciszkankami szpitalnymi. Charyzmatem zgromadzenia założonego w 1844 roku przez franciszkanina Krzysztofa Bernmeyera w miejscowości Teglte było pielęgnowanie chorych w szpitalach, opieka nad osobami starszymi i dziećmi bez względu na wyznanie i stan¹⁸.

Kiedy w 1848 roku na Górnym Śląsku wybuchła epidemia tyfusu głodowego, siostry franciszkanki szpitalne przybyły z intencją niesienia pomocy wszystkim poszkodowanym i oddały się do dyspozycji metropolity wrocławskiego, bp. Melchiora von Diepenbrocka. Z jego polecenia pracowały najpierw w Studzionce k. Pszczyny, a po wygaśnięciu epidemii tyfusu zajęły się wychowaniem 82 osieroconych dzieci i pielęgnowaniem chorych w niedalekim Mikołowie.

Z podobnych powodów siostry franciszkanki szpitalne przybyły do Opolą. Dotkliwie odczuwano wówczas w tym mieście brak nowoczesnego szpitala, który mógłby przyjąć większą liczbę pacjentów¹⁹. Wprawdzie istniała tu przy kaplicy św. Aleksego lecznica, która już od XV wieku służyła chorym i bezdomnym, jednakże była ona za mała. Również założony w 1832 roku szpital miejski nie był w stanie sprostać potrzebom zdrowotnym ludności Opolą. Inicjatorem budowy nowoczesnego szpitala u schyłku pierwszej połowy XIX wieku był kanonik wrocławski ks. Karol Alojzy Gaerth, którego wspierali: lekarz, radca rejencyjny i sanitarny Karol Ignacy Lorinser oraz przewodniczący Towarzystwa Katolickiego ks. Bernhard Bogedain. Wspólnie podjęli oni działania w kierunku budowy lecznicy, które doprowadziły w efekcie do otwarcia szpitala. Do kierowania nowo powstałą placówką powołano franciszkanki szpitalne, siostrę Paulę Boeticher i Klarę Huessing, które po wygaśnięciu epidemii w okolicach Pszczyny przebywały w Mikołowie. Doktor Lorinser poznał

17 Jan Kopiec, wstęp do publikacji, w *Zakony żeńskie na Śląsku w XIX i XX wieku*, red. Wanda Musialik (Opole: Instytut Śląski, 2006), 3.

18 Beata Kapica, „Zgromadzenie sióstr Franciszkanek Szpitalnych na Śląsku po 1945 roku”, w *Zakony żeńskie na Śląsku w XIX i XX w.*, 100.

19 *Ibidem*, 102.

je w czasie swoich podróży służbowych, wizytując placówki służby zdrowia w rejencji opolskiej.

Siostry przybyły do Opolą 13 kwietnia 1849 roku, a swoją działalność rozpoczęły 7 maja tegoż roku. Latem następnego roku postanowiono zorganizować w budynkach byłego klasztoru dominikanów szpital, który służyłby mieszkańcom miasta i okolic. Zakończenie prac organizacyjnych i adaptacyjnych, a później poświęcenie szpitala św. Wojciecha nastąpiło 23 kwietnia 1851 roku. Wcześniej sporządzono akt założycielski szpitala²⁰. Z początkiem 1857 roku w szpitalu zaczął obowiązywać regulamin przyjęcia chorych do tejże placówki leczniczej, który zatytułowany jest „Statuty szpitala przyjęcia do szpitala św. Wojciecha w Opolu” opracowany przez Kuratorium Szpitala św. Wojciecha, precyzujący prawa i obowiązki zarówno zarządu, jak i chorych względem szpitala.

Statuty szpitala św. Wojciecha nie są jedynym tego typu dokumentem, zachowanym w zasobie opolskiego archiwum. Analizując materiały źródłowe wytworzone przez magistraty, dotyczące działalności szpitali, zwłaszcza prowadzonych przez zgromadzenia zakonne, można natrafić na statuty tych placówek. Jeżeli chodzi o podstawy prawne funkcjonowania opolskich szpitali, jak już wspomniano, przed założeniem szpitala św. Wojciecha w mieście funkcjonowały już wcześniej dwie placówki lecznicze: założony w XV wieku szpital św. Aleksego (w zasobie opolskiego archiwum zachował się statut określający charakter placówki oraz podstawowe prawa i obowiązki pensjonariuszy²¹) oraz szpital miejski w Opolu, powstały nieco wcześniej niż szpital św. Wojciecha, bo w 1832 roku. W zespole Akta miasta Opolą znajdują się dwa statuty wspomnianej lecznicy, pochodzące z 1832 i 1837 roku. Różnią się od statutów szpitala św. Wojciecha tym, że są bardziej szczegółowe. Określono w nich między innymi status prawny i precyzyjnie opisano prawa i obowiązki personelu oraz pacjentów.

Analizując dokument, nie można jednoznacznie określić jego autorów, ponieważ pod statutami umieszczono zapis „Kuratorium Szpitala św. Wojciecha”. W skład Kuratorium, oprócz przewodniczącego, którym zawsze był proboszcz parafii św. Krzyża w Opolu, wchodził również: lekarz naczelny szpitala św. Wojciecha, radny miasta Opolą oraz przedstawiciel opolskich mieszczan. Jak podaje autor przedwojennej monografii Opolą Franz Idzikowski, wówczas przewodniczącym Kuratorium szpitala św. Wojciecha był ks. Hermann Gleich, pozostali członkowie

20 Kaczorowski, „Wczoraj rządził tu kanonik, dzisiaj rektor. Początki szpitala w klasztorze «na Górcie»”, 87.

21 APO, Szpital św. Aleksego w Opolu, 45/143/1.

Kuratorium to: dr Johann Herr – dyrektor szpitala oraz Franz Jakisch – przewodniczący rady kościelnej przy parafii św. Krzyża w Opolu²². Przyпуска się, że to oni byli autorami omawianego dokumentu.

Wartość dokumentu ze względu na jego treść

Statuty przyjęcia chorych do szpitala św. Wojciecha stanowią wartościowy dokument dla badaczy dziejów Śląska ze względu na czas powstania. Była to połowa XIX wieku – okres, w którym z jednej strony nastąpiły głębokie przemiany w zakresie funkcji spełnianej przez szpitale, z drugiej zaś trzon pielęgniarstwa stanowiły siostry zakonne. Mimo że w literaturze poświęconej dziejom szpitalnictwa podkreśla się, iż w placówkach służby zdrowia prowadzonych przez zakony szczególną uwagę zwracano głównie na życie religijne pacjentów, w omawianych statutach nie ma odniesienia do sfery religijnej. Podkreślano wręcz, że do szpitala przyjmowani byli chorzy bez względu na wyznanie. Omawiany dokument stanowi cenne źródło informacji do dziejów szpitalnictwa nie tylko w Opolu, ale również na Śląsku. Na jego podstawie można badać zasady funkcjonowania szpitali prowadzonych przez zakony, może również stanowić materiał porównawczy, jeśli chodzi o działalność szpitali na terenie Śląska. Zapewne zachowane w zasobie Archiwum Państwowego w Opolu statuty innych szpitali prowadzonych przez zgromadzenia zakonne mogą być cennym źródłem obrazującym działalność placówek zdrowotnych funkcjonujących pod auspicjami Kościoła katolickiego, zwłaszcza podstaw prawnych funkcjonowania lecznic.

Bibliografia

Źródła rękopiśmienne

- Archiwum Państwowe w Opolu
Zespół nr 22. Akta miasta Opola.
Zespół nr 143. Szpital św. Aleksego w Opolu.

Książki i monografie

- Elsner Salesius, *Die Genossenschaft der Krankenschwester des hl. Franziskus von St. Mauritz. Die Geschichte dienender Liebe* (Münster: Krankenschwester St. Mauritz, 1948).

22 Franz Idzikowski, *Geschichte der Stadt Oppeln* (Oppeln: Wilhelm Glar, 1863), 56.

- Idzikowski Franz, *Geschichte der Stadt Oppeln* (Oppeln: Wilhelm Glar, 1863).
Konieczny Alfred, *Śląsk a wojna powietrzna lat 1940–1944* (Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1988).
Talar Emanuel, *Geschichte des St. Adalbert-Hospital zu Oppeln* (Oppeln: Oppelner Nachrichten, 1919).

Czasopisma

- Dola Kazimierz, „Szpitale średniowieczne Śląska”, *Rocznik Teologiczny Śląska Opolskiego* 2 (1970): 77–208.
Kaczorowski Włodzimierz, „Karl Aloys Gerth założyciel Szpitala św. Wojciecha w Opolu”, *Śląsk Opolski* 40 (2000): 16–32.
Kaczorowski Włodzimierz, „Wczoraj rządził tu kanonik, dzisiaj rektor. Początki szpitala w klasztorze «na Górcze»”, *Indeks. Pismo Uniwersytetu Opolskiego* 1–2 (2019): 86–92.
Kaczorowski Włodzimierz, „Zespół klasztorny oo. dominikanów – rozbudowa kompleksu szpitalnego św. Wojciecha w Opolu w drugiej połowie XIX w.”, *Śląsk Opolski* 2 (2001): 23–34.
Kurpiers-Schreiber Dorota, „Z historii opieki nad człowiekiem starym. Zakład św. Aleksego w Opolu (XIX-XX w.)”, *Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne* 38/1 (2005): 198–215.

Rozdziały w monografiach

- Kapica Beata, „Zgromadzenie siostr Franciszkanek Szpitalnych na Śląsku po 1945 roku”, w *Zakony żeńskie na Śląsku w XIX i XX w.*, red. Wanda Musialik (Opole: Instytut Śląski, 2006), 100–108.
Kopiec Jan, wstęp do publikacji, w *Zakony Żeńskie na Śląsku w XIX i XX w.*, red. Wanda Musialik (Opole: Instytut Śląski, 2006), 3–9.
Kurpiers Dorota, „Szpital Fundacyjny im. św. Wojciecha w Opolu w latach 1851–1956”, w *Opolskie drogi świętego Wojciecha*, red. Anna Pobóg-Lenartowicz (Opole: Uniwersytet Historii Uniwersytetu Opolskiego, 1997).
Utrata Irmina, „Szpitale XIX-wiecznej Europy w Polskiej Bibliografii Lekarskiej dziewiętnastego wieku (1801–1900) Stanisława Konopki”, w *Szpitalnictwo na Górnym Śląsku. Szpitale polskie w XIX i XX wieku ze szczególnym uwzględnieniem regionu Śląska*, red. Anna Marek, Bożena Urbanek (Katowice: Uniwersytet Medyczny w Katowicach, 2016), 14.